Päällystöliitto ry. ***Lausunto***
Befälsförbundet rf

HELSINKI 5.10.2021

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaoston lausuntopyyntö; VNS 8/2021 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko.

PÄÄLLYSTÖLIITTO RY:N LAUSUNTO VNS 8/2021 VP VALTIONEUVOSTON PUOLUSTUSSELONTEKO

Päällystöliitto ry on saanut 23.9.2021 lausuttavakseen Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaoston kirjallisen lausuntopyynnön Valtioneuvoston puolustusselonteosta VNS 8/2021. Lausuntopyynnössä pyydetään kirjallinen asiantuntijalausunto. Päällystöliitto esittää huomioitavaksi puolustusselonteossa seuraavaa:

4.2.6 Paikallispuolustuksen kehittäminen

Päällystöliitto on selvittänyt Puolustusvoimien hallintoyksiköiden alaisissa aluetoimistoissa työskenteleviltä asiantuntijoiltaan näkemyksiä selonteossa mainittujen paikallisjoukkojen valmiuden ja suorituskyvyn lisäämisen mahdollisista vaikutuksista aluetoimistojen toimintaan. Selvityksen mukaan tullee mainitut muutokset mahdollisesti kasvattamaan paineita Puolustusvoimien aluetoimistoissa ja lisäämään merkittävästi siellä työskentelevän henkilöstön työmäärää. Aluetoimistoiden työmäärän lisääntyminen nykyisestä tasosta johtuu perustettavien joukkojen henkilöstön ja kaluston uudelleen sijoittamisesta. Lisäksi paikallisjoukkojen kouluttaminen vaatinee tulevaisuudessa lisää henkilöstöresurssien tarvetta aluetoimistoissa, jotta perustettavat joukot kyetään kertausharjoituttamaan ja siten luomaan kestävä pohja joukkojen osaamiselle riittävän tiheällä harjoitusrytmillä. Työmäärä tullee lisääntymään myös ns. sopimusreserviläisten kasvavan määrän ja henkilöstön sijoittamisten kautta varsinkin, mikäli rakennemuutos muuttaa olemassa olevia johtosuhteita.

4.5.6 Lainsäädäntö

Puolustusvoimien lakisääteisiin tehtäviin kuuluu kansainvälisen avun antaminen. Puolustusvoimat voi antaa sen omaan toimialaan kuuluvaa apua toiselle valtiolle, Euroopan unionille tai kansainväliselle järjestölle. Lisäksi puolustusvoimat voi osallistua muuhun kansainväliseen toimintaan ottaen huomioon Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt.

Tänä syksynä puolustusvoimat lähetti Afganistaniin suojausjoukon turvaamaan ulkoministeriön virkamiesten työskentelyä ja evakuointeja Afganistanissa. Suojausjoukko koostui puolustusvoimien palkatusta henkilökunnasta, joka oli aseistettu ja varautunut sotavarustein tapahtuvaan asevoiman käyttöön, mikäli oman joukon puolustaminen sitä olisi edellyttänyt.

Tämän operaation aikaan ilmeni lainsäädännöllisiä haasteita ja puutteita, eikä alkuun näyttänyt löytyvän lakisääteistä perusteita, joiden nojalla suojausjoukon lähettäminen olisi ollut sallittua. Lopulta päätös tehtiin vuonna 2017 voimaan tulleen kansainvälisen avun antamista koskevan lain nojalla. Laki edellytti avunpyyntöä toiselta maalta tai kansainväliseltä organisaatiolta, ja tässä tapauksessa avunpyyntö tuli EU:lta ja Natolta. Lakia käytettiin ensimmäistä kertaa.

Nykyisen puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaan puolustusvoimat voi osallistua avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun vastaavan tapahtuman johdosta, mikäli toimivaltaisen ministeriön pyynnöstä sotilaskaluston ja -henkilöstön käyttäminen voi olla tarpeellista. Tätä lainkohtaa ei kuitenkaan voida soveltaa tilanteisiin, joihin saattaa liittyä voimakeinojen käyttöä, kuten nyt esillä olleessa Afganistanin suojausoperaatiossa. Tässä tilanteessa Ulkoministeriölle ei myöskään voitu antaa ns. virka-apua Ulkoministeriölle, koska laissa on säädetty virka-avun antamisesta vain poliisille, Rajavartiolaitokselle ja öljyn-torjunta-viranomaiselle.

Päällystöliitto ry pitää tärkeänä, että puolustusvoimista annettua lakia (551/2007) sekä muuta tarvittavaa lainsäädäntöä täydennetään ja täsmennetään siten, että suomalaiset joukot voisivat Afganistanin evakuointioperaation kaltaisissa tilanteissa antaa tukea myös toiselle Suomen viranomaiselle ulkomailla tämän viraston tekemän virka-apupyynnön perusteella.

Kansainvälisen avun antamista koskeva lakia (418/2017) on myös täsmennettävä, että tätä lakia voitaisiin soveltaa edellä kuvatun kaltaisiin ulkomaan operaatioihin. Lain nojalla erikseen sovitut sotilashenkilöstön palvelussuhteen ehdot kansainvälisen avun antamisen tilanteissa sekä tapaturmaturva, jolloin sovellettavaksi tulee kriisinhallintatehtävissä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annettu laki (1522/2016), sopivat hyvin näihin operaatioihin, mutta laki ja sen nojalla sovitut sopimukset vaativat tarkennuksia. On huomattavaa, että tällä hetkellä esimerkiksi kansainvälisen avun antamista koskevia sotilashenkilöstön palvelussuhteen ehtoja ei voida soveltaa Suomen toisen viranomaisen tukemiseen.

4.6.1 Henkilöstö

Puolustusvoimien henkilöstön työssä jaksamisen haasteet ovat olleet esillä jo usean vuoden ajan ja hallitusohjelmassakin on todettu, että henkilöstön jaksamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta tähdensi mietinnössään (TyVM 17/2018 vp), että laki puolustuslaitoksen virkamiesten työajoista tulee uudistaa ja kiirehti tuolloin

valmistelua. Vuoden 2019 aikana puolustusvoimien työaikalain muutostarpeita käsiteltiin valtiovarainministeriön vetämässä työryhmässä, jonka pohjalta julkaistiin syksyllä 2020 raportti (Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2020:12). Raportin perusteella työnantaja- ja henkilöstöjärjestöosapuolilla oli merkittäviä näkemyseroja työaikalain uudistamisen tarpeesta. Puolustusvaliokunta on lausunnoissaan (PuVL 4/2020 vp ja PuVL 4/2021) todennut, että henkilöstön jaksamiseen liittyy oleellisesti myös työaikalainsäädäntö ja nykyinen säädöspohja on selvästi vanhentunut ja asettaa sotilaat epätasa-arvoiseen asemaan suhteessa muihin palkansaajaryhmiin sekä kiirehti tämän lainsäädännön saattamista ajan tasalle.
Puolustusselonteossa todetaan, että henkilöstön jaksamista ja toimintakykyä tuetaan laadukkaalla työaika- ja työkykyjohtamisella, käyttämällä ja kehittämällä joustavia työntekomenetelmiä ja työaikamuotoja, analysoimalla henkilöstökyselyjen tuloksia sekä reagoimalla esille nouseviin kehittämiskohteisiin. Lisäksi tarkastellaan Puolustusvoimien henkilöstön virka- ja työehtojen kehittämismahdollisuuksia rahoitusresurssien puitteissa.

Puolustusselonteon aikajänne ylittää kuluvan vaalikauden ja ulottuu 2020-luvun loppuun ja siihen on kirjattu niin lainsäädännön uudistuksia kuin pidemmän aikajänteen kehityssuunnitelmia puolustuksen osalta. Päällystöliitto katsoo, että puolustusvoimien henkilöstön jaksamisen tukemisen osalta tulisi selontekoon olla kirjattuna työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan ja puolustusvaliokunnan esityksien mukaisesti puolustusvoimien työaikalainsäädännön saattaminen ajan tasalle ja lain valmisteluprosessi tulisi käynnistää ensi tilassa. Lainsäädännön uudistamisen mahdollisia kustannusvaikutuksia ei voida kattaa puolustusvoimien toimintamäärärahoista vaan niille tulee osoittaa erilliset taloudelliset resurssit.

Päällystöliitto pitää erittäin tärkeänä, että sotilaseläkejärjestelmää kehitettäessä muistetaan, miksi nykyinen sotilaseläkejärjestelmä on luotu. Sotilaseläkejärjestelmä poikkeaa perusteiltaan yleisestä eläkejärjestelmästä välttämättömän puolustuspoliittisen näkökulman vuoksi. Ammattisotilaita varten on säädetty fyysiset eroamisiät, jotka tuottavat riittävällä tavalla välttämätöntä ja suorituskykyistä ammattisotilasreserviä poikkeusoloihin tarkoitetuille (sodan ajan) joukoille. Sotilaiden Ikärakennetta hallitaan myös sen takia, että rauhan aikana on palveluksessa kulloinkin osaamiseltaan ja iältään riittävästi sijoituskelpoisia ammattisotilaita

Jyrki Lukkarinen
Puheenjohtaja

Jaakko Levä
Pääluottamusmies